hejmar 24 Payîz 1998

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 24emîn

Civîna 24emîn ya ***Kurmancî*** li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 17 û 24ê çirî 1998an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser îdyomên kurdî, çend peyvên kêmnas li milê Hakariya, devoka Qerejdaxê, ferhengoka *Haware*, hin şaşiyên rêzimanî, termên komputerê, termên matematîkê, termên rêzdariyê xebitîn.
Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Michael Chyet (Waşîngton), Elîşêr (Wan), Rojen Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Şikak), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Memo Yetkin (Semsûr), Veysî Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara ***Kurmancî*** de tên belav kirin.

Termên matematîkê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
kirarî	işlem	opération	operation
çar kirariyên bingehîn	dört temel işlem	quatre opérations de base	the four basic operations
kirar	işleyen, operatör, faıl	opérateur	operator
wekhev	eşit	égal	equal
wekhevî	eşitlik	égalité	equality
= nîşana wekheviyê	eşitlik işareti	signe d'égalité	equality sign
hevber	eşdeğer	équivalent	equivalent
hevberî	eşdeğerlilik, eşdeğer olma	équivalence	equivalence
wekhev kirin	eşitlemek	égaliser	to equalize
kêmek	eksi	moins	minus
zêdek	artı	plus	plus
a + b : a zêdek b	a artı b	a plus b	a plus b
jimar	sayı	nombre	number
hejmar	numara	numéro	number
reqem	rakam	chiffre	digit
reqemên romayî	roma rakamları	chiffres romains	roman numerals
jimarên tam	tam sayılar	nombres entiers	whole numbers
jimarên cot	çift sayılar	nombres pairs	even numbers
jimarên kit	tek sayılar	nombres impairs	odd numbers
jimarên pêşimîn	asal sayılar	nombres premiers	prime numbers
jimarên şikestî	kesir sayılar	nombres ordinaux	ordinal numbers
jimarên rastî	gerçek sayılar	nombres réels	real numbers
jimarên xwezayî	doğal sayılar	nombres naturels	natural numbers
xal	nokta	point	point
xêz	çizgi	ligne	line
rastexêz	doğru çizgi	ligne droite	straight line
xêza xwar, xwarexêz	eğri çizgi	ligne courbe	curved line

Termên rêzdariyê

Amadekar : Rojen HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
germav baş, germav xweş	sıhhatler olsun (hamamdan ya da kaplıcadan sonra)	formule de voeux de bonne santé dite à qqn qui vient de prendre un bain ou une douche	congratulatory phrase said to someone after a bath or shower or sauna
çavên we ronî	gözünüz aydın	(litt.) que vos yeux soient lumineux ! formule de bienvenue ou de félicitation dite aux proches de quelqu'un qui rentre de voyage ou d'une épreuve (maladie, prison) ou qui vient d'avoir un événement heureux (naissance)	(litt.) may your eyes be bright. When something for which one has been waiting finally happens, one is congratulated with this formula
Xwedê silametiyê bide, silametî be, Xwedê saxiyê bide, Xwedê saxî û silametiyê bide, Xwedê xweşiyê bide; Xwedê xêr û xweşiyê bide, saxî be, saxî û silametî be, xweşî be; derbazî be, Xwedê li te bê rehmê, Xwedê li ciyê te bê rehmê; şîfa xêrê be, nivîna xêrê be !	hasta ziyaretinde söylenen ifadeler: geçmiş olsun; Allah şifalar versin; Allah sağlık ve selamet versin	formules de voeux de bon rétablissement utilisées lorsque quelqu'un rend visite à un malade; prompt rétablissement !	get well soon or speedy recovery ! said when visiting the sick
behî : sersaxî, serxweşî	taziye, başsağlığı	cérémonie de présentation de condoléances	ceremony of presentation of condolences
behîçin	taziyeye giden	personne qui rend une visite de condoléances	one who pays a condolence call
behîdar	ölü evi, yas sahibi	proches du défunt, endeuillé	bereft or bereaved, in mourning
hawar, hewar	imdat	secours !	help !
çûn hawara yekî	birinin imdadına gitmek	aller au secours de qqn	to come to the rescue or help of s.o.
hawarî, sersaxî	taziye, başsağlığı	cérémonie de présentation de condoléances	ceremony of presentation of condolences
çûn hawariyê	taziyeye gitmek, başsağlığına gitmek	faire une visite de condoléances	to pay a condolence call
şîn	yas, matem	deuil	mourning
zêmar	şiven	lamentations	lamentations; dirge
serê te (we, hewe) sax be; serê te/we xweş be ; yên mayî sax bin, bila hûn sax bin ; Xwedê sebrê bide	başınız sağ olsun; kalanlar sağ olsun, Allah sabır versin	formule de condoléances dite aux proches du défunt : (litt.) bonne santé à votre tête, bonne santé à ceux qui restent, que Dieu donne la patience ! condoléances !	formula of condolence (litt.) may your head be safe!
lebê, libê	efendim, buyrunuz	oui (très poli); plaît-il	yes (very polite); please? what did you say?
lêbê şêrîn, libê şêrîn	libê'ye verilen kibar yanıt	réplique polie à "libê"	polite answer to "libê"
belê	efendim	oui (poli)	yes (polite)
belê şêrîn, beliya te li dinê	belê'ye kibar yanıt	réplique polie à "belê"	polite answer to "belê"
nexêr	(kibarca) hayır	non (poli)	no (polite)
kerem ke (kin)	lütfen; lütf edin, kerem buyrun	s'il te (vous) plaît ; je t' (vous) en prie, faites-moi la grâce de...	please (when inviting s.o. or offering something)
fermo	buyrun	s'il te plait	please (sing.)

→

fermon	buyrunuz	s'il vous plaît	please (plur.)
keremdar bî (bin), xudan kerem bî	kerem sahibi ol (olun)	à toi (vous) l'honneur, la grâce	reply for 'kerem ke' (litt.) may you be full of grace
ser çava hatî; di (li) ser çava hatî; ser sera hatî	hoş geldin, başgöz üstünde geldin	(litt) sois venu sur mes yeux, sois le bienvenu	welcome
ser çava biçî, ser sera biçî; li ser çavan biçî	başgöz üstüne; güle güle	rentre bien, (litt.) en marchant sur mes yeux ; bon retour	return safelly, (litt.) walking on my eyes; have a safe trip
bi xêr hatî, bi xêr û silamet hatî	hoş geldin	sois le bienvenu	welcome
bi xêr biçî, bi xêr silamet biçî	güle güle git; uğurlar olsun	bon retour	return safely
riya te vekirî be	yolun açık alsun	bonne route, rentre bien	have a safe trip: get home safely
bi xêr û silamet here û were	güle güle git, güle güle gel	bon voyage, reviens-(nous) vite	bon voyage, have a safe trip, come back soon
hêvî kirin, lava kirin, tika kirin	rica etmek	prier, supplier	to beg
hêvî dikim, lava dikim, tika dikim	rica ederim	je t'en prie	I beg you, please
berxudar bî; xêrdar bî	berhudar (mutlu) ol, Allah seni bağışlasın, sağol	que Dieu te garde; soit heureux	may God protect you
ez benî	bendeniz, efendim	votre serviteur	your servant
ez xulam, ez xidam	hizmetçiniz	votre serviteur	your servant
destê te(we) radmîsim an maç dikim	ellerinden öperim	je baise vos mains (formule de respect dite envers une personne plus âgée)	I kiss your hands (formula of respert to social superior or elder)
têm destên te(we)	ellerinden (ellerinizden) öperim	je te(vous) baise les mains; je vous embrasse les mains	I kiss your hands
têm çavên te(we)	gözlerinden (gözlerinizden) öperim	je te baise (embrasse) les yeux (formule d'affection dite par une personne plus âgée à des jeunes personnes	I kiss your eyes (formula of affection to social inferior or young person
têm serê te	babanın evli kızı yada peder gelini için : başından öperim	formule d'affection dite par le beau-père à sa bru ou par le père à sa fille mariée : je t'embrasse la tête	I kiss your head (formula to daughter or daughter in law)
têm rûyên te	yanaklarından öperim	je t'embrasse sur les joues	I kiss your cheeks
emir dirêj bî, jî dirêj bî	çok yaşa, ömrün uzun olsun	(litt.) que ta vie soit longue, longue vie	may you live long!
Xwedê te bihêle	Allah seni bağışlasın	que Dieu te garde	God save you! or God preserve you
têm milê te	kadınların kayın peder, din adamları ya da yaşlı ve saygılı kişiler için : kolundan öperim	formule de respect dite par des femmes pour les hommes âgés et respectés : je t'embrasse le bras	I kiss your arm (formula said by a woman to an older man, to show respect)
mil tewaf kirin	kadınların din adamlarının kolunu öpmesi	(pour une femme) baiser le bras d'un religieux	(for woman) to kiss the arm of a man of religion
qewraşa te me	kadın için : hizmetçinim	je suis votre servante	I am your maidservant
cariya te me	kadın bir büyük için: kölenizim	je suis ton esclave; ta servante (formule de respect dite par une femme pour un homme âgé ou respecté)	I am your slave or your servant (formula of a to woman to an old or respected man)
silavan lê bike	selam söyle	dis-lui/leur mon bonjour, mes salutations	give my regards (to the folks at home)
wekîlê silavan be	soranlara selam söyle;	transmets mes salutations à ceux qui demandent de mes nouvelles	convey my regards (to your family)
bi pê û par be (ji bo bûkê)	gelin getirildiğinde söylenir: ayağı kıdemi uğurlu olsun	que la mariée vous apporte bonheur et prospérité	(may your bride) bring you happiness
Xwedê we (bi hevra) kal û pîr bike	yeni evlilere söylenir: Allah sizi birlikte yaşlandırsın, aynı yastıkta yaşlanasınız	formule de voeux pour les nouveaux mariés : que Dieu vous fasse vieillir ensemble	may you grow old together
Xwedê we bi hev şa bike	yeni evlilere söylenir: Allah sizi birlikte mutlu etsin	formule de voeux pour les nouveaux mariés : que Dieu vous rende heureux ensemble	may God make you happy together
daweta we pîroz be, ser xêrê bê, li ser xêrê be	düğününüz kutlu olsun	formule de félicitations dite lors d'une fête de mariage: (litt.) que vos noces soient sacrées ou qu'elles portent bonheur ; bonne fête de mariage !	congratulations (on your marriage)
şahiya we bi xêr û xweşî be an bi xêr û şahî be !	düğününüz şen olsun, iyi eğlenceler!	qu'elle soit belle et joyeuse votre fête de mariage	best wishes on your wedding
neqşe li serê te; aqûbet li serê te	darısı başına	je te souhaite le même (événement heureux)	I wish the same (happy event) to you
bêhnişîn, bênijîn	hapşırmak	éternuer	to sneeze
xewişkî bûn; xirmaş bûn	uyuklamak	sommeiller	to doze
xewnark: xewna xweş	renkli, güzel rüya	beau rêve; rêve doux, agréable	pleasant dreams
xewnarkan bibîne!	tatlı rüyalar gör	fais des beaux rêves	have pleasant dreams
têr bijî, pir bijî, her bijî	hapşırmadan sonra: çok yaşa	après l'éternuement: à tes souhaits!	bless you (after a sneeze)
pir bijî, bi emr û jî, sed sal û hinkî di jî!	hapşıran çocuklar için söylenir: çok yaşa, yüz yılı aşkın yaşa	se dit à un(e) enfant qui éternue: longue vie, vis plus de cent-ans !	live to be a hundred (said to a sneezing child)
bihurîn, lê bihurîn, tê bihurîn; borîn, lê borîn	af etmek	pardonner, excuser	to forgive, to excuse
bibihure, bibore	af edersin	pardonne-moi	forgive me
bibihurin, biborin	af edersiniz	pardonnez-moi; excusez-moi	forgive me; excuse me
ez doza lê bihurînê dikim	afınızı dilerim	je vous demande pardon	I beg your pardon
li yekî negirtin	kusuruna bakmamak	ne pas tenir rigueur à qqn	not to hold s. th against s.o.
li min negire	kusuruma bakma	ne m'en tiens pas rigueur	don't hold it against me
qisûra min efû bikin	kusurumu af edin	pardonnez mes manquements; excusez-moi	excuse me
gerdana min aza bike; nan û xwoyê xwe li min helal bike; heqê xwe helal bike	hakkını helal et	affranchis-moi (de ma dette de reconnaissance): formule se dit lorsque des gens se quittent pour un long voyage ou une longue séparation	"free me" (from my debt of gratitude) formula used when people are about to be separated for a long time
cejna we pîroz be!	bayramınız kutlu olsun	(litt.) que votre fête soit bénie; bonne fête	may your feast be blessed
sala nû li we pîroz be; sala we ya nû pîroz be	yeni yılınız kutlu olsun	bonne année à vous	happy new year
gelek cejnan (sersalan) bibînî	çok bayramlar (yıllar) göresin	puisses-tu voir de nombreuses fêtes (années)	may you see many more (years)
di nav hizar eydan de bî	bin bayram göresin	puisses-tu être de mille fêtes encore	my you have a thousand more holidays (new / year / birthdays)
ev şahî li ber derê te jî be	darısı başına; bu şenlik kapında da olsun	que cette fête soit devant ta porte aussi (se dit en réponse à des voeux de bonne fête)	may this festival be before your doors too (reply to happy holiday wishes)
qenciya te ji bîr nakim	iyiliğini unutmayacağım	je n'oublierai pas le bien que tu m'as fait	I won't forget the good you have done to me
malî ava	teşekkür	merci (que ta maison soit prospère)	thank you (may your house be prosperous)
malavayî ji heq çêtir e	teşekür ücretten daha iyidir	remerciement vaut mieux que salaire	thanks are better than pay
mala te ava	evin şen olsun; teşekkür ederim	que ta maison soit prospère; je te remercie	I thank you; may your house be prosperous
min ji te minet e	sana minnetarım	je te suis reconnaissant; merci, je te suis obligé	I am grateful to you, obliged to you
silole, silek	alıngan	susceptible	easily offended, sensitive
destên te (we) sax; dest xweş; destê te ter û hêşîn be	ellerine sağlık; ellerin dert görmesin	se dit à la personne qui a préparé le repas : (bonne santé à tes mains! que tes mains soient saines et vertes !)	formula to s.o who has prespared a meal: may your hands be green to healthy
Xwedê zêde bike, zêdehî be, bereket lê be!	ziyade olsun ; Allah ziyade etsin!	formule utilisée lorsqu'on est invité à table et qu'on ne veut pas manger ou après avoir mangé : (litt.) que Dieu vous en donne ou que vous en ayez en abondance !	formula when invited to eat but don't want to: may God give you abundance
dereke te pê neêşe, noşî can be, bibe goşt û xwîn !	afiyet olsun; canına afiyet	se dit à qqn qui vient de manger ou boire : que cela te profite; que cela te fasse du bien!	to a guest: may this do you good
her hebe; timî hebe; daîmî be; qedîm be ; me kêm kir Xwedê zêde ke, Xwedê ciyê wî tije ke	yemek yedikten sonra ev sahibine söylenir : sürekli var olsun, Allah yerini doldursun!	formules dites par le convive après avoir mangé: que vous en ayez (de la nourriture) toujours! nous l'avons diminué, que Dieu le complète	by guests after a meal: may you always have some (food) — we have reduced it, may God replenish it

Îdyomên kurdî

(V)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
devê wî an zimanê wî li ber nagere	aşırı saygı ya da sevgiden dolayı kıramamak, dili varmamak	il se retient de dire qch de déplaisant à qn par respect ou par amour	he holds back from telling s.o sth. out of respect or affection
devê yekî şêrîn kirin	gönlünü hoş etmek; ağzına bal çalmak	faire plaisir à qn	to please s.o.
devê wî ji şîr şewitî pif dike dew, devê wî şewitî (ye)	ağzı süttten yanmış, yoğurdu üfleyerek yiyor	(litt.) sa bouche ayant été brûlée par du lait (bouillant) il souffle sur le petit-lait avant de le boire; chat échaudé craint l'eau froide	once bitten, twice shy
devê wî tije kirin	1) rüşvetle doyurmak; 2) bir çok kurşunla öldürmek	1) combler qn de pots de vin; acheter son silence; 2) cribler de balles	1) to buy s.o's. silence with a bribe; 2) to riddle s.o. with bullets
devê xwe kir/xist birîna xwe	sineye çekmek	se résigner ; souffrir en silence	to put up with ; to resign one self to
devê xwe venekirin; devê xwe miçandin	ağzını açmamak; hiç birşey söylememek	ne souffler (ou piper) mot ; rester coi	not to say a word, to keep mum
dev ji hev çûyîn	ağzı açık kalmak	rester bouche bée (d'admiration, d'étonnement)	to gape ; to be gaping in wonder /in astonishment/ in stupefaction
dewla dorê : kerê dorê	herkesin kullandığı, işini yaptırdığı kişi	personne dont tout le monde se sert pour ses affaires	person every one uses
dilê xwe jê re vekirin	içini dökmek; yüreğini açmak	se confier à qn	to confide in
dînikê bidîndoq : nedîtek, nedîtok	görmedik, görmemiş	parvenu	upstart
dîwar bi guh in	yerin kullakları var	les murs ont des oreilles	the walls have ears
dîwar hilweşiya, toz hilkişa, dîwar ket û toz hilat; dîwar ket û toz qîlor bû : bû û çû	oldu bitti	ce qui est fait est fait	what's done is done
dîwaro ji te re dibêjim, bûkê tu fahm bike ; dîwaro ji te re dibêjim lê bûkê ji te re davêjim	kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla	(litt.) je le dis au mur afin que la mariée le comprenne; faire comprendre à qn par allusions	to express oneself by allusions
di ber lingan (nigan) de çûyîn	1) ayak altında kalmak; 2) arada gitmek	1) être écrasé par les grands; 2) être dépensé en pure perte	1) to be crushed by the great; 2) to be used (exploited) uselessly
di bin de namîne : ji heqê xwe tê der	altında kalmıyor	il se défend; il répond aux propos des autres ; il ne reste pas redevable	to retort to another's statement; not to remain under any obligation
di curnê gund de rîtin; di kaniya gund de rêtin	içine etmek	(litt.) chier dans la fontaine du village; faire qch de scandaleux pour se faire remarquer	shit stirring to draw attention
di çavê xwe re kirin	gözüne kestirmek	1) convoiter qch ou qn; 2) se sentir capable de faire face à qn	1) to covet sth or s.o.; 2) to feel one's self able to face up to s.o.
di girtinikê de lêxistin; poz şkênandin; di pozê de lê dan	burnunu sürtmek	humilier qn	to make s.o. eat humble pie
di guhê gê de bûyîn, di guhê gê de razan	dünyadan bihaber olmak	(litt.) être dans l'oreille du boeuf ; être dans l'ignorance du monde; ne pas être au courant des nouvelles.	to be unaware of the world; not to be up to date
di kû re zirav e (bû), bira di wir re biqete; di kû re dişkê bila bişkê	nerden inceyse ordan kopsun; ne olacaksa olsun	advienne que pourra!	come what may!
di mal(ê) de mayin	(kız için) evde kalmak	(litt.) rester à la maison: rester vieille fille	remain a spinster
di nav tiliyan re avêtin	zapt edememek; ipin ucunu kaçırmak önleyememek	perdre le contrôle	to loose control
di ser guhê xwe de avêtin	ihmal etmek; ciddiye almamak	négliger; ne pas prendre au sérieux	to neglect: not to take seriously
dibêjin stewr e, dibêje bidoşe: dibêjin nêr e, dibêje bidoşe	laf anlamıyor; mümkün olmayanı istiyor	(litt.) je lui dis : l'animal est un mâle, il me dit de le traire; ne rien comprendre; demander l'impossible	(litt.) I told him it was a bull, he told me to milk it; to be unable to undestand s.th, to ask the impossible
dil hiştin/ şikandin	kalbini kırmak	froisser, vexer	to hurt, to upset
dil jê mayin	alınmak	être froissé, vexé	to be upset
dil giran bûyîn	gücenmek	se fâcher	to be heavy hearted
dil lê rûniştin	içine sinmek; güvenmek	consentir; acquiescer	to consent, to acquiesce
dil lê rûneniştin	güvenmemek; içine sindirmemek, kuşkulu olmak	ne pas avoir le coeur net, être suspicieux ou réservé	to be doubtful, or reserved
dil lê xistin: dil lê dan	kalbi çarpmak	battre (coeur); palpiter	to beat (heart); to flutter
niqutîn dil, ketin dil	içine doğmak	pressentir, avoir un pressentiment	to have a premonition
dil bi pirç e; dilreş e	duygusuz, merhametsiz, hesaplı	calculateur, sans coeur, insensible	cold hearted, calculating
dilê wî lê venabe	eski güveni tesis edemiyor	il ne peut plus l'apprécier comme avant	he cannot forgive and forget, he cannot appreciate s.o. like before
dil pê şewitîn/sotin	birine acımak, üzülmek	avoir de la peine, du chagrin pour qn	to be sorry for s.o.
dilê xwe lê rihet kirin ; dilê xwe tê de rihet kirin	gönlünce tatmin olmak ; isteklerini yerine getirmek	assouvir ses désirs ; réaliser ses souhaits	to assuage
dinya li ser serê wî gerand ; felek li serê wî gerand	dünyayı başına yıktı; feleğini şaşırdı	il fait crouler le monde sur sa tête ; il lui a infligé une punition terrible	he brought the world down on his head
diran di qirikê de	kinci, hesaplı, hain	sournois; traître, calculateur	sly, treacherous, calculating
diran lê qiriçandin ; diran lê çirikandin sîqilandin	diş bilemek	montrer les dents	bare one's teeth
diranê yekî bi cewrî rakirin	küçükken gözünü korkutmak	(litt.) arracher ses dents alors qu'il était un chiot : intimider qn dès son plus jeune âge	crush s.o.'s spirit from childhood
dixan bi erdê xistin	tozu dumana katmak, ortalığı karıştırmak	mettre sens dessus dessous : semer la pagaille	turn topsy tuvy, upside down
dixana kayê : fitneya domdar	uzun süren fitne, fesat	(litt.) fumée de paille : discorde ou querelle interminable	keep up a vendetta
di xwe re nedîtin	üşenmek	avoir la flemme	to be too lazy to do s.th
diz xwediyê malê girt	hırsız ev sahibini bastırdı	le voleur habile fait arrêter le propriétaire	the clever robber gets the owner arrested
dizên neqebekê; seyên neqebekê, kûçikên kormekê	aynı yolun yolcusu	du même acabit	of the same type, birds of a feather
dizê Xwedê	bulduğuyla yetinmeyen	non satisfait de ce qu'il a ou de ce qu'il gagne	not satisfied with what he has (or earns)
dobelan : dobelan bê reh e, gula wî tuneye bi baranê re çêdibe	domalan	truffe	truffle
dobelan e, ji erdê derketiye !	yerden biten domalan gibi köksüz, kimsesiz	il est seul, sans racine ni soutien comme une truffe	he is all alone, without a friend in the world
doşaniyek da û ukekî xwe vê re rêkir	astarı yüzünden pahallı iş yaptırmak	faire une mauvaise affaire ; perdre au change	make a bad bargain
doxînsist	uçkuruna gevşek olan,	volage, libertin(e)	libertine
dûjîn bûyîn	bitlenmek	être couvert de poux	to be lousy; to have lice, to be louse-infested

Devoka Qerejdaxê

(VIII)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
pudî : pidî, pidû	diş eti	gencive	gums
pûyîn	haşlanmış şeyleri avuca alıp sıkmak, sıkın yapmak	écraser un légume cuit, du pain, en faire des boulettes	to press or crush (cooked vegetables) in the palm of one's hand to eat them
qafik	çömlek parçası	morceau d'une poterie, tesson	fragment of pottery, shard
qir û qaf : kax	çanak çömlek parçası	morceau d'une poterie, tesson	fragment of pottery, shard
qafqor: qaşik, qaçil, qaşilk, qaşûlk, qalik, tîvil	kabuk	écorce, peau d'un fruit ou d'un légume	skin (of a fruit), shell, outer covering of anything
qaş kirin : qeşartin, qeşûr kirin, spî kirin	kabuğunu soymak	peler, éplucher	to peel
qamir : birdî : zilê nav tije û bê girêk	hasır sazı	jonc, scirpe	reed, bullrush
qamqulî : xwaro maro, çelexarî	çarpuk çurpuk	tordu, difforme	crooked, deformed
qarîn	feryat etmek	pousser un cri de douleur ou de détresse	to cry out (in distress or pain)
qartik	kurumuş yara kabuğu	croûte d'une plaie	scab (of a wound)
mird : mirdik, kenik	saç kepeği	pellicules	dandruff
qax	kurutularak kışa saklanan patlıcan, domates, sebzeler, vb	tomate, aubergine, légumes séchés pour l'hiver	dried vegetables (tomatoes, eggplant, etc.) stored for winter use
qazik : elbik	küçük tahta kova	petit seau en bois	small wooden bucket
qelênek : qelatik, qelînek	kavrulmuş nohut, buğday vb.	blé, poix-chiche etc. grillés et consommés comme amuse-gueule	roasted chick peas, etc. eaten as a snack
qels: qelîştek, kelîştek	yarık	fente, crevasse, fissure	crack, crevice, fissure
qemitîn, qemiyan, qumirîn, qemrîn	ateşe tutulan yada yaklaştıran dokuma maddesinin sararıp büzüşmesi	se déformer et jaunir après exposition excessive à une source de chaleur (pour un tissu, un vêtement)	to be singed (deformed and discolored by heat) (of cloth/fabric)
qereqûçk : qilîçk, qilîçek, qilîcan	serçe parmağı	auriculaire, petit doigt	little finger, pinkie
qerf û qûçik	alay, dalga	moquerie	mockery
tu qerf û qûçikê xwe bi min dikî	benimle alay ediyorsun	tu te moques de moi	you're making fun of me
qerimîn	yorgunluk hareketsizlik yada soğuktan uyuşmak	s'engourdir (de froid, de fatigue ou d'immobilisme)	to go numb, to become numb (with cold or fatigue
tevizîn : tezink girtin	kan dolaşımı yetersizliğinden uyuşmak	avoir des fourmis	to have pins and needles (in one's legs), one's legs have gone asleep
qerisîn	donmak	geler	to freeze
qertanoz	aşırı kartlaşmış olan hayvan veya insan	vieillerie, (personne ou bête), vieille peau, très âgée	old age
qertîş	kabuk, pul	écaille	scale (on skin)
qertîş girtin	kabuk bağlamak, pul bağlamak, pul pul olmak	être couvert d'écailles	to be covered with scales
qeşab : mehes, qeşaw	kaşağı	étrille	currycomb
qeşab kirin : mehes kirin	kaşağılamak	étriller	to curry
qetoberk, qetobeto : ben, werîs gava ku ji hev dikevin	lime lime olmuş ip yada urgan	corde usée, dont les brins se défont	frayed rope
qeyntirme	kantara, köprü, bina vb. kemeri	cintre (en architecture)	curve (architecture), arched (building)
qiçik : qeçik, pitik, bebik	bebek	bébé	baby
cîq: reşêle, reşçêle	kar kuşu	bruant des neiges	snow-bunting
qijik	karga; kimi yörelerde de saksağan	corbeau; dans certaines régions pie	crow; in some areas magpie
qijilandin : kelandina rûn, qijirandin	yağı kızartmak	faire bouillir le beurre, l'huile	to sizzle (butter, oil)
di rûnê xwe de qijilîn (qijirîn)	kendi yağında kızarmak	(litt.) cuire dans du beurre bouillant : ne pas tenir en place; s'agiter sans cesse	to be on hot bricks
qij qij : qijiqîn	kızaran yağın çıkardığı ses	bruit produit par l'huile bouillante	sound of sizzling oil
qilêrî : qirêjî	kirli, pasaklı	sale, crasseux, malpropre	dirty, filthy
qilêrî kirin	kirletmek	salir, souiller	to dirty, to make dirty, to soil
qilop : qop, qot ; tiliya qop ; destê qop	kesik kol, el ya da parmak	bras, main ou doigt coupé ou handicapé, handicapé (de membres supérieurs)	missing a hand, arm, or finger crippled (in arms or hands)
kût	ayağından sakat	handicapé de membres inférieurs	crippled, (in the legs)
qoto : leng	topal	boiteux	lame, crippled
kulek	aksayan	qui boite, boiteux	lame
kulekî bûn : licimîn, lingirîn, kulîn	aksamak	boiter	to limp
binmilk	omuz değneğî	béquille	crutch
qilopanî, qilope, qilopinçk	takla	culbute, cabriole	summersalt
xwe qilopanî kirin: qilopinçk vedan	takla atmak	faire une culbute	to turn a summersalt
qilopilo : kilopilo	dalavere, hile	escroquerie, fraude, filouterie	swindling, fraud, swindle, trickery, cheating
qilopilo kirin	dalavere çevirmek	escroquer, frauder, intriguer	to swindle (cheat); to plot, to intrigue
qilûz : milik : qiloz, kubik, qopik, qor, xûr	kambur	bosse	hump, hunch-back
qilûz bûn : xûz bûn	kamburlaşmak, eğilmek	devenir bossu; se courber	to be(come) hunchbacked/ humpbacked
xwe qilûz kirin : xwe xûz kirin	kamburvari eğilmek	se recourber, se recroqueviller	to stoop, bend down
qerax, qirax, kêlek rex	kıyı, kenar	bord, côté	side, bank, edge
qirniyewî : pirniyewî, mirnawî, nirênewk	çiftleşme zamanındaki kedi	(chat) en chaleur	(cat) on heat
gamboxe : gembole, boxeyê pisîk	1) damızlık kedi, 2) azgın erkek	1) chat étalon; 2) mâle en rut, qui a le démon de midi	1) stud (of cats), 2) horny male
qirpandin	çatırdatmak	craquer	to split, to crack (noise)
pisîka qirniyewî, pirniyewî, mirnawî	çiftleşme zamanındaki kedi	chat en chaleur	cat on heat
bola kitikan	kedilerin çiftleşme zamanı	période d'accouplement des chats	rutting season for cats
qirqilîn : qilqilîn	kaynamak, yerinde duramamak,	bouillir d'impatience; être très agité	to be impatient, agitated
qiseçort : peyvçors	sözleri kaba ve kırıcı (kimse)	grossier, brutal, abrupt	rude, brutal, abrupt, coarse
qise kirin : axaftin, peyivîn, şitexîlîn	konuşmak	parler	speak, talk
qîçik	turuncu (renk)	(couleur) orange	orange (colour)
gevez	bordo (renk)	bordeaux, grenat	dark red, burgundy red,
qîq : kesê zirav û stûdirêj	ince ve uzunboylu	qui est grand(e) de taille et a un cou long	tall and long-necked
qitqitî kirin	paramparça etmek, hurdahaş etmek	briser en morceaux (bois, os)	to smash to pieces/ smithereens (wood, bones)
qoçandin	yeni doğmuş, kuzu ve oğlağın insan eliyle emzirilmesi	faire boire, allaiter un agneau	to nurse, give milk to a newborn lamb
xwe qoçî ser hev kirin	hastalık yada halsizlikten büzülmek	se recroqueviller	to be doubled over in pain
qolinc	kürek kemikleri arasındaki kaslar ve bundan doğan sancı	muscles situés entre les omoplates	muscles between the shoulder blades
qotik : boçik, doçik, seroke, binik, quncik	izmarit	mégot	cigarette butt
qurp : kurt, qup	kuluçka	couveuse	brooding hen
qurp ketin; kurk ketin; bi qup ketin	kuluçkaya yatmak	couver	to sit on eggs, hatch (of hen)
qupik : mirîşka qupê	kuluçka tavuk	poule couveuse	hatching hen
qurûtî avê bûyîn: qurî avê bûyîn, quruyî (qurusî) avê bûyîn	yere eğilip ellerini kullanmaksızın ağızla su içmek	boire de l'eau d'une source directement par la bouche sans se servir de ses mains ou d'un récipient	to drink water from a spring by lying on the ground and putting one's lips to the water (without using hands)

qurût ! qurusî !	hayvanları sulatmak için çıkarılan ses	interjection utilisée pour inciter les bêtes à boire	interjection for urging animals to drink
racanî yekî bûyîn : bela xwe di yekî dan	birine belasını sürmek; birinin üzerine gitmek	chercher querelle à quelqu'un ; s'en prendre à quelqu'un	to pick a fight with s.o.
xwe ragirtin	kendine hakim olmak; kendini tutmak dayanmak, tahamül etmek	se maîtriser ; se retenir ; résister	to control o.s., hold back, resist : be patient
xweragir : kesê bi tehemul	tahamülü kişi	personne patiente, patient	patient, (unhurried)
rejik : rijik, rejî, rejû (goşt şewitî bû rejik)	bir şeyin aşırı yanıp kömür-olması	carbonisé, calciné	burned to a crisp; charred
xwe lê rakişandin	1) birini vurmaya kalkışmak; 2) bir işe kalkışmak, yeltenmek	1) se ruer à l'assaut de quelqu'un ; se dresser pour battre quelqu'un; 2) tenter d'entreprendre qqch	1) to lash out a t s.o., attempt to have at s.o. attempt to beat s.o. up; 2) to strive to do sth. beyond one's power or means
rejî : rejû	kömür	charbon	coal
rejiya daran	odun kömürü	charbon de bois	charcoal
rejiya axê	maden kömürü	charbon de terre, houille	coal
qîjot : qijît	yanık, aşırı yanmış	brûlé	burnt
rentele, remtele	kafadan kontak, kavgacı	voyou, bagarreur, cinglé	hooligan, thug, crazy
repandin	gelişişigüzel dövmek	rouer de coups	to beat s.o. up
req û rût : riqîrût	bomboş	complètement vide, dénudé	quite empty, bare as a bone
maleke req û rût	bomboş bir ev	une maison complètement vide	a completely empty house,
rêj kirin : rêç kirin	kazıyarak temizlemek, süpürmek	curer	to clean out
rijî, rij : bê rûn	yağsız, yavan	(plat) sans beurre, sans matière grasse	dry plain food (without fat or butter)
çivir, çevir : têrrûn	yağlı, çok yağlı	(plat) très gras	very greasy, oily (food)
birinca rijî	yavan pilav	riz cuit sans beurre	plain rice (without fat)
penêrê çivir	yağlı peynir	fromage riche en matière grasse	full fat cheese
rino : şeyê darînî yê tevnan	ağaçtan dokuma tarağı	peigne en bois du métier à tisser	weaver's wooden comb
rîko, rîtek	altını pisleten	merdeux	shitty (one who shits in his pants)
rîsî, rêsî	kurutularak burulan kışlık ot, burma	botte de foin tressée et séchée pour le fourrage du bétail en hiver	bunches/bales of dried grass/hay used for animal fodder
xorim, n.f.	ot balyası	meule de foin	bale (bundle) of hay
kwînêr, kînêr, kunêr	kan çıbanı	abcès, furoncle	boil, abcess
kul	1) yara, iltihap; 2) elem, dert	1) plaie, infection; 2) souffrance	1) wound, infection; 2) suffering, pain
kul bûn	iltihap bağlamak	s'infecter	to be infected
kewandin	yarayı yakmak	cautériser	to cauterize
pirzik : pizrik, pizik, pizirik	çıban	furoncle, pustule, bouton	pustule, pimple, boil
riş	cilt ülseri	ulcère de peau	skin ulcer

rîsî : rist, gilwaz	kuru yiyecek dizisi, et yada sebzelerin ipe dizilerek kurutulup kışa saklanması	collier de viande ou de légumes enfilés et séchés pour l'hiver	strings of dried food stored for winter consumption
meşlûr : şaran, benî, kome, orcix, sincix	cevizli, bademli sucuk	friandise faite en trempant dans la bouillie du raisiné un collier de cerneaux enfilés	confection of nuts strung and dipped in boiled grapes juice
gewlaz	kurutulmuş çiçek, soğan, sarımsak vb dizisi	guirlande de fleurs, d'ail, etc.	garland of flowers, string of onions, garlic, etc.
xilxal : xirxal	ipe geçirelerek kurutulan ceviz dizisi	collier de noix enfilées et séchées	string of dried nuts
şikinandin	taramak	peigner	to comb
porê xwe şikinandin	saçını taramak	peigner ses cheveux	to comb one's hair

Ferhengoka Hawarê

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
evraz, hevraz	yokuş, rampa	montée, pente ascendante, rampe	ascent, upward slope
serevraz, serhevraz	yokuş yukarı	ascendant, montant	uphill
nişûv, nişîv	iniş	descente, pente descendante	descent, downward slope
sernişûv, sernişîv	aşağı	descendant	downhill
hilketin	çıkmak	monter, v.i.	to go up
daketin	inmek	descendre	to come down, to descend
hilkişandin	çıkarmak, yükseltmek	monter, v.t.	to climb
berJor	yukarı	vers le haut	up, upwards
berjêr	aşağı	vers le bas, descendant	down, downwards
kaş	1) yokuş, yamaç, 2) dik yokuş ya da iniş	1) pente ascendante; 2) pente raide	1) upward slope of hill; steep slope
serberjor	yukarı doğru	en montant, montant	upward
serberjêr	aşağı doğru	en descendant, en descente, descendant	downward
sênc, sinc, sincik	iğde	laurier-rose	oleander
ziving	meskun mağara	grotte servant d'habitation	cave used for dwelling
gulîçek, guliçek, kulîçek	çadır sütunlarının tepesine yerleştirilen dört deliklerinden urgan geçirilip çadırı tesbit etmeye yarayan tahta parçası	pièce de bois comportant quatre orifices placés au sommet du piquet d'une tente ; les cordes passant par les orifices permettent de fixer la tente.	a piece of wood with four holes in it, placed at the top of a tentpole; the ropes passing through the holes serve to steady the tent
perispan	çadır yaması	pièce de raccommodage de la toile d'une tente	patch on a tent
vehesîn : bîhn vedan	dinlenmek	se reposer	to rest
vehesîn, vehesan	dinlenme, istirahat	repos	rest
rojên vehesînê	dinlenme günleri	jours de repos	rest days
por kirin	dökmek, yığmak	verser, jeter	to pour, to throw
ferwar	hüküm, emir	ordre, décret, firman	order, decree, firman
rikeh : qefes	kafes	cage	cage
vîziqîn, vîzikîn, pijiqîn, pijikîn	fışkırmak	jaillir	to jet, to gush out
viz, vizik	fışkırma	jaillissement	gushing out
vizik, zîrok, teqal	topaç	toupie	top (spinning top)
daylan, dalyan, talyan	dalyan (Italyan'dan türemiş)	bien bâti(e), qui a de belles formes	well built, husky, hefty
kelebest, berbest,	sahildeki taşlık alan	plage de galets	pebbly bank or pebbly beach
berebest : lêva çem a golan	ırmak ya da göl kenarı	bord de rivière ou de lac	lake or river bank
xwîsî, xûzî, qir, qirav[î]	kırağı	givre, gelée blanche	(hoar) frost
xwîsî ketin	kırağı düşmek	givrer, être couvert de givre	to frost over
xwîsîgirtî, xûzîgirtî, qirgirtî	kırağı tutmuş, krağılı	givré, couvert de givre	rimy, covered with hoarfrost, frost-covered
dinbaşk : mêşevank, mêşîldan	arı kovanlarının konulduğu kulübe	cabane ou hutte abritant des ruches	beehive

(Qediya)

Hin şaşiyên rêzimanî

Amadekar : Michael L. CHYET

Mezintirîn pirsgirêk ev e : wergêrandinên rastewxo ji zimanekî biyanî - nemaze ji tirkî :

1) Türkçe de, bir konunun üzerinde **durulur**, ama Kürtçe de öyle değil :

- "Di van çavkanîyan de, ji der çûyîna wê ya Konstantinopolê, li ser qehremanîya wê jî **tê sekinîn**".

\- Bi zimanê kurdî, lêkerên derbaznebûyî (întransîtîf) qet nabine tebatî (pasîf). Divêt ku mirov bêje : "Di van çavkanîyan de, ji der çûyîna wê ya Konstantînopolê, li ser qehremanîya wê jî **disekinin**".

- "Bi qasî ku ji berhemê **tê têgihiştin**, serpêhatî û bûyerên berhemê li 'Bakurê Sûriyê' derbas dibin... Ji bo ku berhem bi zehf alî **bê têgihiştin**, divê mirov hinekî li ser struktur (avahî) û uslûba ku di prosesa hûnandina berhemê de hatiye bi kar anîn, raweste... Bi qasî ku ji metnê çîrokê **tê têgihiştin**, amanca nivîskarî ew e ku bi alîkariya vê çîrokê jiyana civata 'Bakura Sûriyê' ya ser û bînî hevkirî bi pirr alî..."

\- Lêkera **têgihiştin** jî lêkereke derbaznebûyî (întransîtîf) ye — bi gotineke din, ev lêkera hanê nabe pasîf (tebatî) — li ser hindê ra ku bi tirkî "anlaşıldığı gibi" çêdibe. Lê belê, sînonîmek heye ku derbazbûyî (transîtîf) ye: **fêm kirin**. Mirov dikare bêje "Bi qasî ku ji berhemê **tê fêm kirin**" — lê belê, eger em lêkera têgihiştin bi kar bînin, divêt ku em wisa bêjin : "Bi qasî ku em ji berhemê têdigihin..." yan jî "Bi qasî ku mirov/meriv ji berhemê têdigihe..."

2) Türkçe de, **bu - şu - o** hallere göre değişmiyor: bu ev - bu ev**i** - bu ev**ler** -bu evler**in**, amma Kürtçe de öyle değil — **ev** û **ew** têne tewandin, hem li gora zayendê û hem jî li gora hejmarê (yekejmar / pirejmar) :

- "Cardin her wî ew gotara mezin a bi navê 'Kardux û Welatê Karduxan' belav kirîye ku bi dirêjî cî daye **ew gotarên** ku Ksenefon ên di sala... di derheqê Karduxan de nivîsandiye" — ya rast wisa ye : "... bi dirêjî cî daye wan gotarên ku..."

\- "**ji bilî ev tiştên** ku me behsa wan kirin..." — ya rast wisa ye : "Ji bilî wan tiştên ku..."

- "**Herweha, tevî ev serfirazî û xweşiyên** nû ez dîsan vegerim welatê xwe." — ya rast wisa ye : "tevi **van** serfirazî û xweşiyên nû" (MUm, 12)

3) Bi kurmancî, dema borî ya lêkerên derbazbûyî (transîtîf) divêt li gora sîstema ergatîf bête saz kirin :

Ez te dibînim li dema niho dibe **Min tu dîtî** di dema borî

(**Min te* dît li hin deveran tête gotin, lê bo zimanê nivîskî yê standart cihê qebûl kirinê nîne).

Li bin tesîr û bandora zimanên biyanî, Kurmancî ji e'sla xwe dûr dikeve. Binihêrin: Margreet Dorleijn. *The Decay of Ergativity in Kurmanci : Language Internal or Contact Induced ?* (Tilburg : Tilburg University Press, 1996), 183 p.

Mînakên xelet bikaranîna ergatîf :

a) "Rojên ku tên bibîranîn an jî pîrozkirin ew in ku ... rûpelek di deftera dîrokê de **veqetandine** ji xwe re" — ya rast ev e : rûpelek **veqetand**

b) "Dewletê heta niha tu rê nemane ku **neceribandiye** ji bo vemirandina têkoşîna gelê Kurd" — ya rast ev e : rê (ku pirejmar e — nemane) **neceribandîne**.

c) "Te vî zimanî ji ku derê **anî**?" — ya rast ev e : Te ev ziman ji ku derê **anî**? Di dema niho de emê wisa bêjin : "Tu vî zimanî ji ku derê **tînî**?", lê di dema borî de, **tu** dibe **te**, û her wisa vî zimanî dibe ev ziman.

d) "Yekemîn kovara kurdî... hersê rûpelên hejmarên xwe yên yekemîn bi wêneyên navdarên kurd **xemilandiye**" — ya rast ev e : hersê rûpelên hejmarên xwe yên yekemîn... **xemilandîne**.

e) "Jinên van malbatên xizan û belengaz li bajarê (...) gelekî perîşanî **kişandine**" — ya rast ev e : jinên van malbatên xizan... perîşanî **kişandiye**.

Di hemî van mînakan da, divêt ku lêkera derbazbûyî (transitif) bi awayekî rêzimanî (grammatikal) digel objekta rastewxo (direct object - nesne) rêk bikeve -nek digel subjekt (özne).

Tewandina nav û cihnavan (pronovan) bi ergatîfê ve girêdayî ye.

şekil A	**şekil B**
cihnav	
ez	min
tu	te
ew *(nêr - yekejmar)*	wî
em	me
hûn	(he) we - hingo
ew *(pirrejmar)*	wan
nav	
(nêr - yekejmar)	
şivan	şivên (şivanî)
gundî	gundî (gundîyî)
dev	dêv (devî)
(pirrejmar)	
şivan	şivanan
gundî	gundîyan
dev	devan
(mê - yekjmar)	
jin	jinê
kitêb	kitêbê
pencere	pencerê (pencereyê)
(pirrejmar)	
jin	jinan
kitêb	kitêban
pencere	pencer(ey)an

Çend peyvên kêmnas ji milê Hekariya

Amadekar : Michael CHYET

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
biyanî	yabancı	étranger	foreigner
xuyanî	yakın akraba	proche parent	close relative
ew ne biyanî ye, xuyanî ye	yabancı değil, ailedendir, akrabadır	il n'est pas étranger, il est de la famille	he's not a stranger he's one of the family
lêzim : merivê dûr	uzak akraba	parent éloigné	remote relative
xizim : xinamî	eş yakınları, hısım	parent par alliance	relation by marriage
sexbêrî	göz kulak olma	surveillance	supervision, taking care
sexbêrî kirin	göz kulak olmak	veiller, surveiller ; prendre soin de	to take care of
sexbêr	göz kulak olan	qui veille à, qui prend soin de	who takes care of
perixandin	ovmak, okşamak	caresser, masser	to caress
avneh : ewle	kendine güvenen, kendinden emin	sûr de lui	self confident
avnehî: ewlehî	emin	sûr de lui	self confident
lê bisteh bûn	alışmak, yakınlaşmak	se familiariser, devenir familier	to familiarize ; to become familier
pîxameta : ji ber, di pîxameta yekî de : ji ber yekî	yüzünden	à cause de	because of
piştrastî	güven	confiance	confidence
behbîr	umursamaz	insouciant, indifférent	carefree
behbîrî kirin	umursamazlık etmek	se montrer indifférent, ne pas prêter attention	to be indifferent ; not to pay attention

Termên komputerê

Amadekar : Bahrûz ŞUCCAI

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
bîr	hafıza, bellek	mémoire	memory
dîsket	disket	disquette	diskette
karta grafîkê	grafik kartı	carte graphique	graphic card
karta sereke	esas kart	carte mère	mother board
mişk	fare	souris	mouse
karta deng	ses kartı	carte son	sound card

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.institutkurde.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN